

3. Русова С. Вибрані педагогічні твори. У 2 кн. / За ред. Є.І.Коваленко; Упоряд., передм., прим. Є. І. Коваленко, І. М. Пінчук. – К.: Либідь, 1997. Кн.2. – 320 ст.
4. Сухомлинська О. В. Софія Русова в контексті розвитку педагогічної думки // С. Русова – видатний педагог, державний, громадський діяч України. – Матеріали Всеукр. пед. читань. – Кн. 1. Відп. ред. Коваленко Є. І. – Чернігів, 1996. – С. 1–7.
5. Русова С. Позашкільна освіта. Засоби переведення: лекції, читані на позашкільному факультеті Київського педагогічного інституту / С. Русова. – К.: Дзвін, [1918]. – 88 с. – (Українська школа. Українська Педагогічна Бібліотека).
6. Русова С. Націоналізація школи / С. Русова // ВУШ. – 1917 (рік перший). – № 1 (вересень). – С. 3–7.

**Альона САВДІД,
Лариса ГРИЦЕНКО**

ІННОВАЦІЙНИЙ ТА СИНТЕЗУЮЧИЙ ФЕНОМЕН ДИЗАЙНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АРХІТЕКТОРА ВЛАДИСЛАВА ГОРОДЕЦЬКОГО

На межі XIX і XX століть у Європі виникає і формується новий тип художника-універсала, що поєднує в одній особі архітектора-дизайнера, графіка, живописця та інженера (як за доби Відродження: Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Дюкер). Новому стилю у мистецтві, що виник і розповсюдився в цей час – модерну, – був притаманний дух стильової єдності художніх творів. Тому прагнення до створення цілісного твору мистецтва, у якому реалізована ідея синтезу мистецтв, утілилася в яскравих і неповторних архітектурних шедеврах Владислава Городецького, які він залишив у творчому спадку.

В історію архітектури і дизайну В. Городецький увійшов як будівничий модерну. А модерн не знає вузької спеціалізації художника. Інтереси видатного архітектора поширювалися також на пов'язані з архітектурою такі види ужиткового мистецтва, як проектування меблів і оздоб, виготовлення ескізів розписів, скульптур і вітражів, шпалер і тканин, а ще він займався карбуванням по каменю і гіпсу, гравіюванням; створював ювелірні прикраси, ескізи взуття та одягу, оформляв книги, театральні декорації, афіші...

У цій неординарній людині органічно поєднувалися тонке відчуття краси, буйна фантазія художника і невичерпна енергія будівничого.

Завдяки технічному прогресу і появі нових будівельних матеріалів і конструкцій, активно розвивалися і будувалися міста. Зводилися багатопверхові житлові будинки, будувалися громадські споруди. Інститути, гімназії, училища, лазні, театри, готелі, казарми, ринки і багато інших споруд проектував в цей час і Владислав Городецький – видатний вітчизняний майстер архітектор-дизайнер своєї епохи [5, С. 107]. Шапаренко О. зазначає: «про яскравість особистості Городецького написано багато – захоплений, досвідчений мисливець і гарний стрілок уживався в ньому з чудовим архітектором, інженером та дизайнером, який мав також і неабиякий комерційний талант, але його творча постать є не менш парадоксальною [13, С. 196].

Владислав Городецький був одним із тих, хто змінював міста, забудовуючи їх чудесними зразками архітектури. Нащадок польського шляхетського роду створив собі ім'я власними силами, заробив повагу сучасників та значні статки.

Ще за життя ім'я архітектора Владислава Городецького було овіяне легендами, а його дивовижні витвори стали не лише відомими, але й улюбленими. Городецький був улюбленцем долі йому вдавалося все, за що не брався. Є багато публікацій, які знайомлять і відкривають його як людину різнобічних обдарувань [1]. Його знали не тільки як архітектора, дизайнера, але і як художника-монументаліста. Він розписував плафони, прагнув досягнути секретів фрескового живопису.

В житті Владислав Городецький був спокійною, врівноважено товариською, цікавою висококультурною людиною, людиною високих чеснот серця, розуму, доброти та лагідності.

Интерес до його архітектурної спадщини з плином часу не згасає, бо в ній закладено те, що можна з повним правом віднести до мистецтва самого високого гатунку.

Автор відомого київського "Будинку з химерами", оповитого численними легендами, – архітектор Владислав Городецький прийшов у цей світ порушувати правила і канони, творити нове й виняткове. Він був внутрішньо вільним дизайнером-архітектором і ця свобода духу поєднувала його з тією умовною "тисячею" інтелектуалів, які у кожному поколінні закладають основи культури своєї країни, змінюють простір навколо себе, сприяють безперервності розвитку сфери духу.

Його будинок на Банковій, прикрашений скульптурою італійця Еліо Саля, був передчуттям, палким бажанням, пристрасним очікуванням. Мрією дорослої людини про Африканське сафарі, "вежею зі слонової кістки", у якій архітектор поринав у свої фантазії та сновидіння. Городецький починає будувати його за 10 років до того, як здійснить мисливську подорож до Африки. Це був світ його марень, сповнений пахощами, звуками, образами: океанськими приборями, екзотичними тваринами, тропічними зливами, гарячим повітрям пустелі...

У Києві початку ХХ століття Владислава Городецького вважали дивакуватим архітектором з химерами. Коли він придбав на березі висушеного Козячого болота шматок землі і вирішив на ньому будуватися, його колеги довго не вірили йому. Тоді він посперечався з Олександром Кобельовим, що за два роки побудує будинок, та ще й за власні гроші. І виграв парі. Так в Києві з'явився «Будинок з химерами», який зараз є візиткою Києва нарівні з Маріїнським палацом.

Але це не єдина будівля створена відомими архітектором в Києві: на схилі над Європейською площею він звів будинок Історичного музею (нині – Національний художній музей). На Ярославовому валу Городецький побудував караїмська кенасу. Нарешті, в долині Либеді художник побудував в неоготичному стилі костел Святого Миколая, вперше використавши залізобетонні палі і перекриття.

Вочевидь Городецький був улюбленцем долі йому вдавалося все, за що не брався. Є багато публікацій, які знайомлять і відкривають його як людину різнобічних обдарувань. Його знали не тільки як архітектора, але і як художника-монументаліста. Він розписував плафони, прагнув досягнути секретів фрескового живопису.

В житті Владислав Городецький був спокійною, врівноважено товариською, цікавою висококультурною людиною, людиною високих чеснот серця, розуму, доброти та лагідності.

Владиславу Городецькому подобалося епатувати публіку: він гуляв по Києву з мавпочкою, їздив на сафарі в Азербайджан, Афганістан, на Кавказ і Алтай, в Іран та Кенію, також Тибет і одним з перших в Києві придбав авто.

Середню освіту В. Городецький здобув в Одеському реальному училищі при євангелічній лютеранській церкві св. Павла. В училищі він мав відмінні успіхи з малювання, які були помічені: у п'ятому класі Городецький одержав з Петербурга свідоцтво Ради Імператорської академії мистецтв про те, що постановою особливої конкурсної комісії від 27 жовтня 1882 р. за класну учнівську роботу «рисунок ручним пензлем з гіпсу» він удостоєний похвали.

Отже, попереду була Імператорська академія мистецтв у Санкт-Петербурзі. Вищу фахову освіту в цій академії він здобув у 1890 році, закінчивши її архітектурне відділення.

Ще будучи студентом, Владислав Городецький два роки підробляв помічником архітектора Київської учбової округи. Тому не дивно, що молодий архітектор, фантазія

та відчуття краси якого були випестувані з дитинства серед природи та палаців Поділля, вирішив назавжди оселитися у Києві, де йому судилося жити і творити тридцять років.

Творча діяльність В.Городецького у Києві розпочалася на зламі двох століть, коли в країні встановлюються нові економічні відносини, що сприяли розвитку архітектурно-будівельної справи. До того ж з'явилися нові будівельні матеріали: цемент, бетон, металеві конструкції, які викликали появу нового напрямку в архітектурі [5, 12].

У 1895 році В.Городецький бере участь у двох великих проектах, що стали помітним явищем в архітектурному житті Києва: планування і розбудова колишньої садиби відомого київського медика, професора університету св. Володимира Ф.Ф. Мьорінга, де було прокладено і швидко забудовано вулиці Миколаївську, Ольгінську, Мерінгівську і Нову, а також планування і спорудження Київської сільськогосподарської та промислової виставки, що відкрилась на схилах Черепанової гори 1897 року. За проектами Владислава Владиславовича на виставці було споруджено оригінальні павільйони графів Потоцьких: Костянтина та Юзефа.

Київська виставка, де архітектор-дизайнер продемонстрував своє вміння і хист будівничого, стала етапною подією в діяльності В.Городецького. Відкривалися нові можливості, нові перспективи. Життя подавало немало цікавих і престижних замовлень. І він свій шанс не упускає. За кілька років він робить блискучу кар'єру, здобуває статус провідного архітектора, стає відомою і досить заможною в місті особою.

Впродовж якихось п'яти років (1898-1903) він будує Музей старовини і мистецтв (нинішній Національний художній музей) у стилі класицизму, очолює будівництво однієї з найцікавіших споруд архітектури – римо-католицького костюлу св. Миколая в стилізованих готичних формах з високими стрільчатими шпилями, зводить приміщення караїмської кенаси в мавританському стилі. Були ще й два ошатні будинки Російського страхового агенства на Хрещатику, які не збереглися.

Вершиною ж творчого злету В.Городецького стає його власний масток на Банковій, так званий «Будинок з химерами», зведений ним у 1903 році до свого сорокаріччя [10, 3, 12]. В ньому втілено відгомін мисливських захоплень нашого земляка, плід його творчої фантазії, яка бунтувала проти установлених форм і традицій. Цей оригінальний і чудернацький витвір пошук нового, незвичного в архітектурі. «Химер» на цьому будинку, що дивують нас своєю загадковістю, майстерно виконав з бетону за рисунками В.Городецького відомий на той час італійський скульптор Еліо Сала (Сала).

За всю свою багатоголовою історію Київ, напевне, не пам'ятає житлової споруди, овіяної такою кількістю переказів і легенд. Будинок став зразком раннього модерну в Києві та найкращою рекламою застосування цементу не тільки як будівельного матеріалу, але й як матеріалу, здатного втілювати будь-які пластичні форми по оздобленню фасадів. Він і досі залишається неперевершеним взірцем унікального витвору модерну не тільки в Україні [1, 2, 4, 11].

Всі вони описані в багатьох матеріалах, статтях, дослідженнях, як, наприклад, публікації про Городецького Дмитра Малакова [6, 7, 8]. Те ж саме можна сказати і про чисто архітектурні аспекти, а також креслення, замальовки і таке інше, що на сьогоднішній день зберігається в архітектурних архівах та реставраційних майстернях [1].

Загалом же впродовж київського періоду творчості В.Городецький здійснив десятки проектів. При цьому творив свої шедеври легко і натхненно. Своему рідному краю він подарував талановитий син Владислав Городецький залишив у спадок одну з перлин його творчої фантазії мавзолей графів Потоцьких в с. Печера Тульчинського району, що розташований на мальовничому березі Південного Бугу, вище його рідних Шолудьок. Там, серед старовинного парку, стояв тоді двоповерховий палац паладіанської архітектури. В роки визвольних змагань палац було знищено, а на його місці на початку 1930-х років споруджено примітивної архітектури лікувальний корпус санаторію. І

чудом, в затишному куточку здичавілого парку, залишився мавзолей як згадка про минулі часи. На цоколі польською мовою викарбувано: «Планував Владислав Городецький» та «Будували Костянтин і Яніна з Потоцьких подружжя Потоцькі. 1904». Це – чи не єдиний напис, що свідчить авторство В. Городецького. Будівля мавзолею виконана в стилі романської архітектури. Невеличкий меморіальний ансамбль у Печері є справжнім шедевром архітектури історизму, однією з кращих робіт Владислава Городецького.

Досвід роботи архітектором, дизайнером дав Владиславу Городецькому розуміння значення синтезу мистецтв і ролі кожної складової в системі цілого. Очевидно, саме тому найвищі досягнення майстра пов'язані з «синтетичними мистецтвами»: архітектурою, дизайном інтер'єрів, оформленням книг, сценографією.

Основні показники синтезуючого феномену творчості Владислава Городецького:

1) єдність конструктивних та художніх засад у проектуванні архітектурних об'єктів. Прикладом є будівля Караїмської кенаси в Києві (1900 р.);

2) гармонійне поєднання архітектури, скульптури, живопису, мистецтва вітражів, художнього лиття демонструє один з найвідоміших об'єктів Владислава Городецького – «Будинок з химерами» в Києві (1901–1903 р. р.);

3) узгодженість ліній, кольорових та пластичних рішень композицій інтер'єру та екстер'єру талановито продемонстровано в будівлі Національного художнього музею України (1897–1899 р. р.).

Оцінкові суження авторитетних мистецтвознавців про твори Владислава Городецького дозволяють стверджувати, що в українській архітектурі того часу ним була започаткована інноваційність, яка стала найважливішою рисою його творчості на протязі всього творчого шляху.

Основні показники інноваційності творчості Владислава Городецького:

1) стильові інновації (авторські інтерпретації мавританської стилістики, неоготики, модерну, реалізму, конструктивізму);

2) інновації в містобудівництві (архітектор протиставив існуючим нормам «регулярного» шаблонного й одноманітного містобудування підкреслено індивідуалізовану забудову, архітектурні елементи якої надавали декоративного та символічно – образного наповнення міському середовищу);

3) сміливі конструктивні рішення (каркасні системи, конструкції пальових фундаментів тощо);

4) нові інженерно-технічні рішення (системи опалення, водопостачання, каналізації);

5) нові будівельні матеріали (цемент, бетон, залізобетон) і технології;

6) відкриття і використання декоративних властивостей традиційних і нових будівельних та оздоблювальних матеріалів (цемент, бетон, залізобетон, скло, кований метал, необроблений камінь тощо).

Вивчення творчого методу всесвітньо відомого архітектора є надзвичайно корисним, оскільки інноваційність є необхідною рисою сучасної творчої людини. «Інновації – це та суспільно необхідна творча діяльність, без якої вже не може результативно відбуватися будь-який суспільний процес», – писав у своїй статті доктор філософських наук, Президент НАПН України, дійсний член НАН і НАПН України В. Кремень. «Сьогодні – ХХІ століття, яке відкриває небачені перспективи. І для того, щоб їх усвідомити, потрібно думати по-новому, що дасть змогу зрозуміти нову духовність, нову людину, нові цінності. Але для цього потрібно інноваційне мислення, що означає інноваційне бачення, інноваційне розуміння, інноваційну свідомість і, на цій основі, – інноваційну діяльність» [9, С. 7-12].

Результати проведеного аналізу творчого доробку Владислава Городецького дозволяють стверджувати, що його внесок у розвиток української архітектури кінця ХІХ–початку ХХ століття полягає не лише в наслідуванні та розвитку традицій

української архітектури, а й у низці інновацій, серед яких: створення нових архітектурних форм, унікальних авторських об'ємно-просторових композицій, стильові та містобудівні інновації, сміливі конструктивні та інженерно-технічні рішення.

Отже, архітектурно-дизайнерська спадщина В. Городецького – яскраве творче явище в історії архітектури і дизайну України, за якими стоїть яскрава особистість. Велич споруд талановитого зодчого у Києві не перестає викликати подив і захоплення нових поколінь киян. Тридцять років невтомної і натхненної праці Владислава Городецького у Києві збагатили столицю унікальними архітектурними шедеврами, а їх автору принесли заслужену славу і неабияку заможність. Немає сумніву, що наш талановитий земляк залишив би улюбленому місту ще немало своїх архітектурних автографів, якби не руйнівний подих більшовицької революції.

Здійснена періодизація біографії Владислава Городецького дозволила виявити кореляцію між періодами найвищого рівня розвитку української архітектури кінці ХІХ–ХХ століття, розквіту громадського та промислового виробництва у світовій тогочасній архітектурно-інженерній практиці та періодом найвищого творчого злету харизматичного та креативного всесвітньо відомого київського дизайнера, архітектора-містобудівника (1890 – 1920-ті р. р.).

Список використаної літератури

1. Архітектор, підприємець і митець Владислав Городецький. URL: http://www.interesniy.kiev.ua/old/7137/7219/7220/92_
2. *Браславец А.* Человек из «Дома с химерами»: к 140-летию со дня рождения архитектора Владислава Городецкого и 100-летию окончания строительства «Дома с химерами». *Вокруг света.* 2003. № 7. С. 28–33.
3. *Булгаков М. В.* Городецький – зодчий і мисливець. *Вітчизна.* 2001. № 1–2. С. 149–150.
4. *Іваницька Н.* Архітектор з химерами (На вулиці Банковій у Києві славнозвісний «Будинок з химерами», дивовижний витвір архітектора Городецького). *Міжнародний туризм.* 2006. № 3. С. 94–101.
5. *Коровкіна А. В.* Городецький – як архітектор-новатор рубежа століть. *Матеріали VI Всеукраїнської наукової конференції: Сучасна архітектурна освіта: архітектура: образ, естетика, емоційний контекст.* Київ : КНУБА, 2015. С. 107–108.
6. *Малаков Д.* 13 київських зустрічей з Городецьким (путівник). Київ: Граніт, 2011. 64 с.
7. *Малаков Д.* Архітектор Городецький. Архівні розвідки. Київ: Кий, 2013. 464 с.
8. *Малаков Д.* Владислав Городецький – зодчий трьох країн (Життя і творчий доробок Городецького). *Хроніка-2000.* 2009. Вип.80. С. 601–614.
9. *Рибаків М.* Вулиця архітектора Городецького: історико-краєзнавчі нариси. Київ : Фенікс, 2007. 224 с.
10. *Семенюк Л.* Київ і спадок «химерного» архітектора. URL: https://sites.google.com/site/arhitektorgorodeckij/tvorcist_
11. *Сургай О.* Видатний архітектор В. Городецький. *Історія України.* 2003. № 9. С. 16–17.
12. *Ушенко Н.* Творчість Владислава Городецького. *Мистецтво та освіта.* 2009. № 2. С. 53–56.
13. *Шапаренко О.* Парадоксальність В. Городецького. *Матеріали VI Всеукраїнської наукової конференції: Сучасна архітектурна освіта: Архітектура: образ, естетика, емоційний контекст.* Київ : КНУБА, 2015. друге видання. С. 196–201.

Надія СИТНИЦЬКА

ІДЕЇ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У наш час надзвичайно актуальним є питання патріотичного виховання молодого покоління. Це одне з найголовніших завдань у формуванні людини як особистості з чіткою громадянською позицією, яка є патріотом своєї країни і відстоює інтереси